հաղէչ, Մաթէոս, Սահակ, Մովսէս, Պանդ, Ղազար և Զաքարիա։ Պատմութիւնը ցոյց է տալի (Մովսէս Կաղանկատուացի գիրք Գ. Գլուխ ԽԴ. 274—278, Յովհաննէս եպիսկոպոս Ճահխաթունեանց ի ստորագրութեանն հատոր Բ. յօդ. 590 յերես 333), որ Աղուանից կաթուղիկոսները սկսած սուրբ Գրիգորիսից 340 թուից մինչեւ 450 թիւն, ութն անձինք բնակել են Դարբանդում, ուր և եղել են Աղուանից թագաւորները, որք նեղանալով և ձանձրանալով լեզկիների (Ալանաց) և Չէրքեզների (Եգերաց) և Չաչանների (Հոնաց) արշաւանքներից՝ թողին հեռացան Դարբանդից, և բնակեցան Չօղայ անունով քաղաքումն մինչեւ Քրիստոսի 550 թիւը։ Չօղայ քաղաքը չերեւում, բայց կարծւում է Դարբանդ քաղաքը լինել։ Այս Չօղա քաղաքիցը 552 թուիցը որպէս թագաւորական պալատը, նոյնպէս և կաթուղիկոսական վեհարանը փոխադրել են Պարտաւ քաղաքը[1]), որ Կուրի եզերքին է՝ այժմեան Ճուշի քաղաքի ճանապարհի վրայ Թարթառ գետի խառնուրդի մօտերին՝ երկաթուղու գծի Եւլախ իջեւանից 20 վերստ հեռու։ Եւ այժմ Պարտաւ քաղաքի հետքերն են մնացել, որոյ աւերակաց վրայ թուրքերն գիւղ են շինել, և են 200 տուն բնակիչք Պարտա գամի կամ Պարտա բազար անունով։ 1893 թուի հոկտեմբերին Գանձակեցի լուսանկար Սարկաւագ Յարութիւն Տէր Դանիէլեանցի հետ գնալով Պարտա քաղաքը՝ տեսինք հնութիւնքն, զոր օրինակ, աղօթատուն, ուխտատեղի պարսից, և յանձնեցինք Գանձակեցի Պ. Սարգիս Սարգարեանին պարապ միջոցին հետազօտել Պարտան։ Դարբանդի հայոց եկեղեցին շինուած է 1860 թ. վայելուչ ձեւով և զարդարուած է պատուական զարդերով և զգեստներով։

Եկեղեցւոյ շինութեան արձանագիրն հետեւեալն է՝

«Կառուցումն յանուն Ամենափրկչի սուրբ սաճարիս է յամի Տեառն 1860»։

---

[1])Ըստ Մխիթարայ Այրիվանեցւոյ "յամի Տեառն 452 Պարտաւ քաղաքն շինեցաւ ի Վաչէ արքայէ Աղուանից„ (յերես 66. Ս. Պետրբուրգ. 1867 ամի)։